

Ministerie van Economische Zaken

Via directeur IRF
Via hoofd sector
Via hoofd sectie

Minister + bijlage
Staatssecretaris
Secr. Gen.
D.G.R.B.
cc. IRF

Aan
de heer drs. G. Zalm
Minister van Financiën
Korte Voorhout 7
2511 CW 's-GRAVENHAGE

ministerie van financiën inspectie Rijnsinanciën
IRF/2001/706 I
ontv. 17 dec 2001
dossiernummer:
class. nr.
PARAF VOOR OPMERKEN BIJ MUDDEP

Datum	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Bijlage(n)
13 DEC 2001		O/B/MP 01065092	1
Onderwerp	brief Lockheed Martin inzake Nederlandse industriële mogelijkheden bij JSF		

In vervolg op de brief d.d. 11 oktober 2001 van [redacted] van Lockheed Martin aan de Minister van Defensie inzake o.a. de mogelijkheden van de Nederlandse industrie in geval van een Nederlandse deelname op 'level 2' aan de ontwikkeling van de Joint Strike Fighter, ontvang ik een brief van [redacted] van Lockheed Martin gedatceerd 10 december 2001.

In deze laatstgenoemde brief wordt nader ingegaan op het Nederlandse industriële belang van een deelname en wordt aangegeven dat de Nederlandse industriële mogelijkheden sedert de eerstgenoemde brief inmiddels sterk zijn uitgebreid.

Bijgevoegd zend ik u, als lid van de politieke regiegroep inzake dit dossier, ter informatie een afschrift van de brief van [redacted]

Met vriendelijke groet,

A. Jorritsma-Lebbink
Minister van Economische Zaken
Voor deze:

drs. J.W. Oosterwijk
Secretaris-Generaal

DEPONEREN
Gedeponeerd op Dopv. D.G. IRF

kan gedeponeerd worden
in afgehandeld binnen
JSF-dossier

21/12/01

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 30, DEN HAAG

Doorkiesnummer
070-3797399

Telefax
070-3797318

Hoofdkantoor
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20101
2500 EC 's-Gravenhage

Telefoon (070) 379 89 11
Telefax (070) 347 40 81
Telex 31089 ecza nl
Telegramadres ecza gv

X-400 adres S = EZPOST/C = NL/A = 400NET/P = MIN EZ
Internetadres ezpost@minez.nl

Verzoeken bij beantwoording van deze brief ons kenmerk te vermelden



Inspectie der Rijksfinanciën

Ministerie van Economische Zaken

Hoofd Cluster Militaire Productie

Postbus 20101

2500 EL Den Haag

KOPIE

Datum

Uw brief (Kenmerk)

Ons kenmerk

IRF 2003-01195 U

Inlichtingen

Onderwerp

Orders Joint Strike Fighter

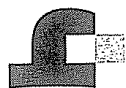
Geachte

Hierbij geleid ik u een brief door van de Schiphol Group waarin deze verzoekt om te onderzoeken of (één van) beide VS-bedrijven kan worden betrokken bij het SDD-programma van de Joint Strike Fighter.

Met vriendelijke groet,



Plv. hoofd sectie Buitenlandse Zaken, Defensie en Algemene Zaken



ministerie van Financiën

Inspectie der Rijksfinanciën

COPIE

Schiphol Group

Executive Vice-President
& Chief Financial Officer
Postbus 7501
1118 ZG Schiphol

Datum

Uw brief (Kenmerk)

Ons kenmerk

Inlichtingen

13378/28-11-2002

IRF 2003-01195 U

2 JAN 2003

Onderwerp

Orders Joint Strike Fighter

Geachte

Uw verzoek om te onderzoeken of (één van) uw VS-bedrijven kan worden ondergebracht in het 'compensatie' programma voor de Nederlandse industrie inzake de JSF valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Economische Zaken. Ik heb uw brief derhalve doorgeleid naar _____, hoofd van het Cluster Militaire Productie van het ministerie van Economische Zaken.

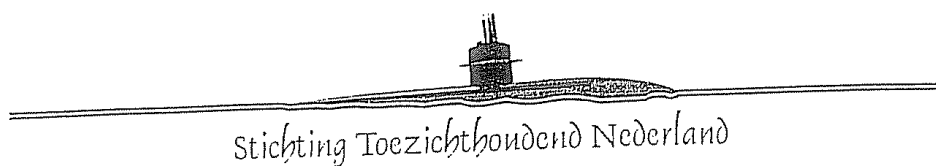
Met vriendelijke groet

Plv. hoofd sectie Buitenlandse Zaken, Defensie en Algemene Zaken

Postbus 20201
2500 EA Den Haag

Beschermer
Korte Voorhout 7, Den Haag

www.minfin.nl



Aantekenen met handtekening retour

Aan de Europese Commissie
t.a.v. de heer Dr. F. Bolkestein
B-1049 Bruxelles
Belgium

Lelystad, 24 april 2002.

Inzake: Staat der Nederlanden
JSF-dossier
EU-verboden staatssteun nationale industrie

Geachte heer Bolkestein,

Doelstelling en private achtergronden van de Stichting Toezichthoudend Nederland ('STN') zijn kenbaar uit eerdere operaties van de STN en de website www.toezicht.nl.

Toezicht op toezicht. Dat is wat de Toezichthoudend Nederland bezig houdt.

Geconcentreerd op toezicht in de wereld van financiën, verzekeringen en effecten. En de daarin aangestelde (wettelijke) toezichthouders. Voorts ook geoccupeerd door het fenomeen toezicht op toezicht in en over de bedrijven en instellingen, die op hun beurt weer vallen onder de wettelijke toezichthouders in voormelde velden van financiën, verzekeringen en effecten. Soms ook – indien dienstig aan de doelstellingen van de Stichting – met een klein uitstapje daarbuiten: fenomeen toezicht op toezicht in andere verbanden; de tendens naar meer transparantie, integriteit en duurzaamheid; het noodzakelijkerwijs optreden en – veelal droeve – lot der klokkenluiders; en hun tegenpolen: de doofpotten en de dekselbewaarders; markt en marktwerking op de terreinen van financiën, verzekeringen en effecten, alsmede de invloed van toezicht (en toezicht op toezicht) daarop.



In de kleine lidstaat Nederland (bemeten naar oppervlakte) zijn een beperkt aantal grotere en voorts nog een aantal kleinere spelers als private, winstgerichte organisaties actief in de wapenindustrie. Veelal binnen ondernemingen, die ook tal van andere (niet wapen-)activiteiten ontplooiën. Een beperkt aantal van deze grote ondernemingen is in Nederland beursgenoteerd. En valt daarmee derhalve onder een wettelijke toezichthouder (Autoriteit Financiële Markten).

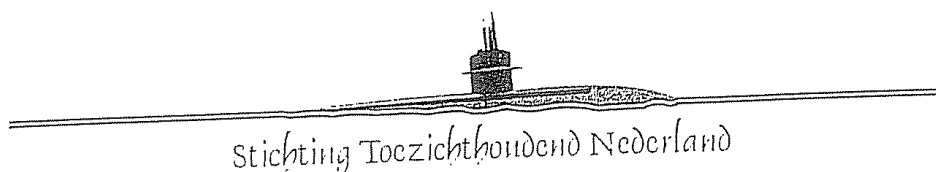
Sinds jaar en dag pleegt de lidstaat Nederland (zoals vrijwel alle lidstaten met name op het gebied van wapenindustrie) dit 'militair-industrieel complex' te steunen. Tweeërlei: met opdrachten vanuit de defensie-geledingen van Nederland en met (financiële) faciliteiten.

Thans ligt voor het JSF dossier. STN gaat ervan uit dat u en uw commissie het JSF dossier – al was het maar aan de hand van de voorpagina's van de Nederlandse dagbladen – hebben gevolgd en volgen.

Kort gezegd komt het voornemen van de regering van de Staat der Nederlanden hier op neer, dat:

- de regering zal participeren in de ontwikkeling van de JSF en in deze ontwikkeling grote (voor-)investeringen zal doen;
- het militair-industrieel complex in Nederland medeparticipeert in deze ontwikkeling, daarin (fors minder) (voor-)investeert;
- de vorenbedoelde door Nederland verleende steun aan de JSF ontwikkeling aan de hand van de uiteindelijke verkopen van de JSF toestellen door het militair-industrieel complex aan de Staat der Nederlanden wordt terugbetaald.

Aldus steunt Nederland de bedrijven, die middels hun wapengerelateerde afdelingen zijn betrokken bij de ontwikkeling van de JSF. De Staat is aldus de 'trekker' ten aanzien van het risico van deze ontwikkeling en ten aanzien van de financiering van deze ontwikkeling. Of en in welke mate de JSF vliegtuigen uiteindelijk ook zullen worden geproduceerd (en tegen welke uiteindelijke kosten) en welke daarvan ooit de afzet in aantallen en koopsommen zal zijn, ligt in de ongewisse schoot van de toekomst. Zoals altijd in majeure operaties van overheidssteun (RSV, Deltawerken, Betuwelijn, HSL, Fokker Metro Noord-Zuidlijn etc.) gaat de regering daarbij uit van optimistische berekeningen, die uiteindelijk een 'kloppende som' laten zien. Of de uitgangspunten en veronderstellingen die ten grondslag liggen aan deze berekeningen, zich in de werkelijkheid zullen voordoen en/of kloppen, is maar zeer de vraag. Dat wordt in elk geval op goede gronden betwist door externe ('onafhankelijke') topdeskundigen en uiteraard ook door de concurrenten. Dat laatste acht men om niet onbegrijpelijke redenen – mede in politieke kringen – minder geloofwaardigheid, doch niet valt in te zien waarom de



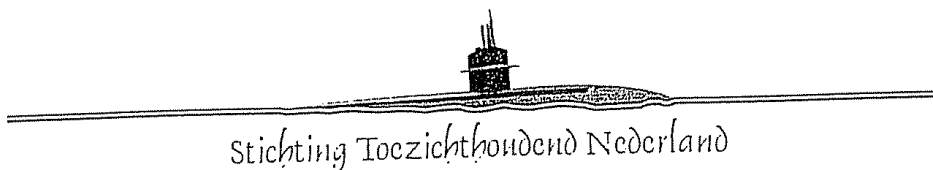
berekeningen en veronderstellingen die zijn aangeleverd door de belanghebbenden aan gene zijde ('de voorstanders'), op voorhand op meer geloof, vertrouwen en overtuigingskracht zouden moeten kunnen rekenen.

Het voornemen van de Staat der Nederlanden (althans de regering) om op deze wijze aan de JSF ontwikkeling mede te doen, is ongetwijfeld een EU-verboden vorm van staatssteun.

De gedeelten van de JSF-ontwikkeling waarbij het Nederlands militair-industrieel complex zal zijn betrokken, heeft met het hart van defensie-aangelegenheden (geheime technologie) niets uitstaande. Of is de Nederlandse regering zo naïef om te veronderstellen dat het Pentagon en de daaraan gelieerde (alles overheersende) Amerikaanse wapenindustrie (en haar marionetten Bush en Kok) ook maar een vleugje van (geheime en geavanceerde) technologie van enige militaire betekenis aan Nederland en/of in Nederland werkzame bedrijven zal overlaten? Het belang van het Nederlands militair-industrieel complex bij ontwikkeling en productie van onderdelen bestemd voor de JSF, is dan ook met name gelegen in de verdere ontwikkeling en toepassingen, die buiten militaire doeleinden zijn gelegen. (In het bestek van deze brief laat STN verder onbesproken de vraag of met de J.S.F. de technologische voorsprong niet zoveel verder wordt uitgebouwd, dat daardoor (potentiële) vijanden worden uitgenodigd en gedwongen om hun grijpen naar non-conventionele (gewelds- / militaire) middelen (lees: terreuracties) verder te vervolgen. Als volgende impuls aan de wereld als spiraal van terrorisme en terreur).

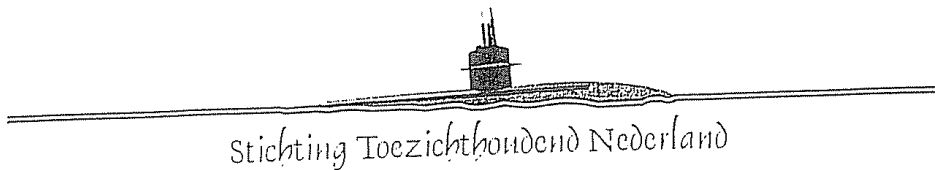
In wezen betreft het JSF-dossier derhalve een brede staatssteun voor R & D (research en development)-activiteiten binnen deze bedrijven. Aldus wordt de lage R & D-coëfficiënt in Nederland sinds jaar en dag met behulp van Nederlandse staatssteun nog enigszins opgekrikt. De Nederlandse regering heeft bij herhaling kenbaar gemaakt zeer te hechten aan innovatieve en technologische ontwikkelingen: Nederland – kennisland; vooraan in de vaart der voorliggende volkeren. De voorgenomen steun aan het Nederlandse militair-industrieel complex in het JSF-dossier is daar een even sprekend als stuitend voorbeeld van.

Inmiddels zijn aan het verboden karakter van deze Nederlandse staatssteun een aantal venijnige consequenties verbonden. Het verboden karakter van deze steun brengt met zich mede, dat de steunverlening in al haar onderdelen en geledingen van rechtswege nietig is. Van deze nietigheid is sprake ongeacht het oordeel daarover van de zijde van de Nederlandse regering zelf, het Nederlands



militair-industrieel complex, de politici van de Tweede en Eerste Kamer, die over deze steunverlening oordelen, de Raad van State die mogelijk de regelgeving in verband daarmee op voorhand beoordeelt, het Ministerie van Justitie dat zodanige regelgeving (mede) opstelt en dient te controleren op EU-conformiteit, het Ministerie van Economische Zaken (dat sedert afschaffing, althans vermindering van de staatssteunoperaties nauwelijks nog enige functie in Nederland heeft), het Ministerie van Defensie (dat goeddeels in stand wordt gehouden als object van staatssteun) e.v.a. Nederland heeft bij herhaling bewezen op het gebied van EU-verboden staatssteun en vraagstukken van EU-conformiteit in breder verband niet of nauwelijks over voldoende ervaring en kennis te beschikken, althans deze ervaring en kennis bij de concrete toepassingen van EU-verboden staatssteun en/of EU-non-conformiteiten excellent verborgen te kunnen houden. (In de dossiers Securitel en ESF kwam en komt het structurele karakter en de modus operandi van EU-verboden gedragingen van en vanuit de Staat der Nederlanden pijnlijk duidelijk aan de orde).

Voorts brengen het verboden karakter en de nietigheid van deze staatssteun met zich mede, dat de staatssteun en de daarmee samenhangende regelingen door de Nederlandse overheid en door de private partijen niet mogen worden uitgevoerd. Nietigheid is nietigheid. Zoals de huidige super PG (en voormalig Landsadvocaat) aan de Tweede Kamer in het Mink K dossier heeft uitgelegd: nietige overeenkomsten behoeft (nee: mag) men niet ten uitvoer leggen! Nietigheid is nietigheid. Wapenindustrie: tel uit je winst! De nietigheid brengt – mogelijk – tevens met zich mede, dat de Nederlandse wapenindustrie niet gehouden is of kan worden om haar gedeelte van de overeenkomsten rondom het JSF-dossier (terugbetaling door middel van royalties) ten uitvoer te leggen. Complexe vragen van gehele of gedeeltelijke nietigheid. Met alle 'ingewikkelde consequenties' van dien. De Europese Commissie zal mogelijk zeggen: 'Nederland: gij zult terugvorderen!' De betrokken Nederlandse wapenindustrie zal repliceren: dit alles is een onrechtmatige overheidsdaad van Nederland. Ook de concurrenten kunnen nog een duit in het zakje doen: het inroepen van nietigheid van de JSF-regelingen, het vorderen van een gerechtelijk gebod aan de Staat der Nederlanden om de EU-verboden staatssteun terug te vorderen en daarboven op een claim tot schadevergoeding wegens misgelopen overheidsopdrachten. Kok weet ook in het JSF-dossier ongetwijfeld de weg naar het inhuren van een 'onafhankelijke deskundige', die (jaren later) zal verzekeren: 'het loopt niet zo'n vaart'. 'Het ligt allemaal genuanceerder'. 'In het JSF-dossier is sprake van een ongelukkige samenloop van vele schuldigen en verantwoordelijken'. 'Van de Europese Commissie had eerder een signaal mogen worden verwacht'. 'Binnen de NAVO hadden de Amerikanen nooit deze voorstellen mogen laten gebeuren'. 'Onze mannen waren goed voorbereid'.



Stichting Toezichthoudend Nederland

5

De wettelijke toezichthouders in Nederland op terreinen van financiën, verzekeringen en effecten, waaronder de Autoriteit Financiële Markten, zien voor zichzelf geen taak weggelegd om erop toe te zien, dat de onder hun wettelijk toezicht vallende beursgenoteerde bedrijven zich niet inlaten met EU-verboden staatssteun en/of andere niet EU-conforme gedragingen. Hoewel zodanig toezicht zeker zou behoren tot de toets der integriteit en deskundigheid, waarvoor de wettelijke toezichthouders in het leven zijn geroepen. En hoewel - ook in het JSF-dossier - de aard en omvang van de EU-verboden steun zodanig groot is, dat deze ook getalsmatig en profaan van belang is voor de toekomst en de intrinsieke waarde der betrokken beursgenoteerde ondernemingen en de waarde van de aandelen en opties (ook voor de bestuurders) van de betrokken vennootschappen.

Mogelijk verdient het aanbeveling dat de Europese Commissie - zo zulks nog niet mocht geschieden - adequate cursus/opleiding omtrent E.U.-regelgeving voor parlementariërs, ministers en andere verantwoordelijken voor de totstandkoming en uitvoering van het beleid van de lidstaten (waaronder tevens de lagere overheden begrepen,) de wettelijke regelingen en/of aanwending van geldmiddelen zal verzorgen. (Beginners, gevorderden, masterclass).

Naar goed Hollands gebruik wordt door de regering (en/of parlement) eerst een advocaat geraadpleegd, nadat de zaak in de puin is geholpen. In Nederland betreft dit het quasi- monopolie van de Landsadvocaat. Het kantoor van de Landsadvocaat wordt door de regering (en/of parlement en/of andere geldingen van de Staat der Nederlanden) zelden vooraf geraadpleegd. Dat is maar goed ook; het kantoor van de Landsadvocaat zou dit werk nooit aankunnen. Dat het kantoor van de Landsadvocaat recentelijk is versterkt door een deskundige uit de geledingen van uw Commissie, maakt in dit opzicht geen wezenlijk of praktisch verschil.

De Nederlandse regelgeving omtrent wetgevingsprocessen als zodanig schrijven weliswaar voorafgaande toetsing aan EU-conformiteit voor, maar in de praktijk blijkt dit (met name op het gebied van EU-verboden staatssteun) niet of nauwelijks te werken. Zo ook het JSF-dossier.

De Europese Commissie heeft onder meer de taak en deskundigheid om erover te waken dat EU-verboden steun vanuit nationale lidstaten niet plaatsvindt en - indien het kwaad toch mocht zijn geschied - wordt teruggedraaid. Voorkomen is ook hier beter dan genezen. Naar het oordeel van STN ligt het op de weg van de Europese Commissie om op voorhand een waarschuwend brief uit te laten gaan naar de Staat der Nederlanden (regering) waarin wordt uiteengezet, dat in het JSF-dossier



– reeds beoordeeld op basis van de in de media en in het parlement naar buiten gebrachte contouren van de regeling – sprake is (of in de onderzoeksfase voorzichtiger: zou kunnen zijn) van EU-verboden vorm van staatssteun. Het is STN niet bekend of de Europese Commissie van tevoren vanwege de Staat der Nederlanden het complete dossier met betrekking tot het aandeel van Nederland (inclusief wapen-industrie) in de JSF-ontwikkeling ter hand is gesteld en of daarbij door de Staat der Nederlanden (regering) aan de Europese Commissie een oordeel is gevraagd omtrent de EU-conformiteit van deze staatssteun. Indien dit het geval is, zou STN het op prijs stellen schriftelijk en gemotiveerd de beschouwingen en het eindoordeel omtrent het Nederlandse JSF-dossier van u te vernemen. Indien zulks nog niet het geval mocht zijn geweest, ligt het op de weg van de Europese Commissie om van de Staat der Nederlanden (regering) het complete JSF-dossier op te vragen en het vereiste onderzoek te verrichten naar het al dan niet EU-verboden karakter van deze staatssteun.

Gezien de fase van besluitvorming binnen de Staat der Nederlanden stelt STN een spoedig bericht op prijs en/of is een ommekeerend bericht van de Europese Commissie aan de Nederlandse regering op zijn plaats.

STN zendt per gelijke post (en fax en e-mail) afschrift van deze brief aan de volgende verantwoordelijken binnen de Staat der Nederlanden:

De Minister President, de Première van Economische Zaken., de Minister van Justitie, de Minister van Defensie, de voorzitter van de Eerste Kamer, de voorzitter van de Tweede Kamer, de voorzitter van de Raad van State en de directeur Autoriteit Financiële Markten. Onwetendheid zou overigens het verboden karakter van de voorliggende staatssteun niet wegnemen. Politieke verantwoordelijkheid van een reeds demissionair kabinet, waarvan de meeste Ministers in de vergetelheid der geschiedenisboeken zullen verdwijnen, evenmin. Bij deze zijn allen gewaarschuwd.

Hoogachtend,
Stichting Toezichthoudend Nederland

A.E. Flipse

P.S. : STN is op geen enkele wijze gelieerd aan welke activiteit van enig (onderdeel en/of toeleverancier van) militair-industrieel complex dan ook.

mr. J.P.H. Donner
prof.dr. F. Leijnse
Informateurs
Postbus 20008
2500 EA Den Haag

ministerie van financiën Inspectie Rijksfinanciën
IRF/2003/ 488 I
ONTV. 12 maart 2003
rubriek: Defensie
trekwoord: Kabinetsformaties / 251
PARAF VOOR OPBERGEN EN NUT DER

Aan de minister van Financiën
drs. J.F. Hoogervorst
Postbus 20201
2500 EE DEN HAAG

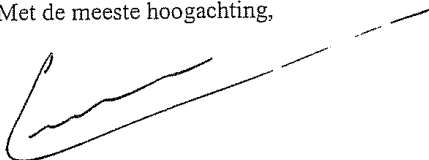
12/3 Buda

Kenmerk: FU 03/049

Den Haag, 7 maart 2003

Ten behoeve van de werkzaamheden en het beraad in het kader van onze opdracht verzoeken wij u om ons - op de kortst mogelijke termijn - een notitie te doen toekomen over de vervanging van de F16 door de JSF waarin antwoord wordt gegeven op de vragen die bij deze brief zijn gevoegd. In deze vragen wordt verwezen naar de eveneens bijgevoegde notitie van Defensie en EZ over dit onderwerp.

Met de meeste hoogachting,



(mede namens de mede-informateur)

C.c.: de minister-president

Bijlagen: 2

117 Budez

Van: _____
Verzonden: donderdag 10 juli 2003 12:46
Aan: _____
CC: _____
Onderwerp: FW: Aant. minister bij notitie Budez nr. 1382 inzake JSF orders
Urgentie: Hoog



Captured Image.tif
(1 MB)

Minister vraagt op notitie ove JSF-orders: "wanneer zouden we de herberekening van de afdrachtspercentages doen? 2007?" Antwoord is: 1 juli 2008. Zou jij dit aan hem door willen geven?

Groet

Inspectie der Rijkefinanciën, hfd sectie Buitenlandse Zaken, Defensie en Economische Zaken (BuDEZ)

Bezoek: Korte Voorhout 7, Den Haag
Post: _____ Postbus 20201, 2500 EE Den Haag

—Oorspronkelijk bericht—



ministerie van Financiën

Bu

Inspectie der Rijksfinanciën

Notitie

Auteur

61/7

Vastgesteld door:
De raad van state:
De raad van state: Buder

retour sectie : 15/7
paraaf sectie :
datum : 18/07
kopie : 18/07

HEDEN, Ter informatie

Notitienummer

IRF 2003-01384

Datum

11 juli 2003

Rubriek

DEFENSIE / 18/07

Onderwerp

Uw vragen over JSF

Bedrukt

Aan

Minister

Via

Secretaris-Generaal
Directeur-Generaal van de Rijksbegroting

Van

de Inspectie der Rijksfinanciën

18/7

Uw vraag om in een nutshell enkele gegevens over de businesscase JSF te ontvangen:

1. De totaalsom: de businesscase (1\$=€1,15; NCW, prijspeil 2001)

Kosten:

SDD-bijdrage -663

Baten:

Ontwikkelingskostenvoordeel 171

Royalties 115

Organisatiekostenvoordeel 148

Bijdrage industrie (191)

(effect andere aanschafperiode 2010-2012) 12

----- (effect \$-koers € 1,15 ipv € 1) 30

Correctie positief saldo businesscase -4

Totaal baten 663

Commentaar: Dit is de opstelling zoals deze bij de Kamer bekend is (brief 8/4/2002). Voor de SDD-bijdrage heeft Defensie inmiddels een dollartermijncontract afgesloten tegen een koers van € 1,056. Ten opzichte van de gehanteerde koers van € 1,15 betekent dit dat een meevaller optreedt op dit onderdeel.

11/7

11/7

2. Cruciale parameters

- Aantal te produceren vliegtuigen: uitgangspunt raming: 4500, waarvan 1390 export.

- Dollarkoers: Uitgangspunt raming: 1\$=€1,15. Zie opmerkingen punt 1.
- Aantal door Nederland aan te schaffen JSF-toestellen: uitgangspunt raming: 85.

- Afdrachtpercentage _____ vastgezet op 3,5%.
- Waiver non-recurring costs: 50%. Uitgegaan wordt dat de helft van de ontwikkelingskosten door de VS in rekening wordt gebracht bij verkoop aan niet-partnerlanden.
- Aanschafperiode: 2012-2025.

3. Tekst over herberekeningsafpraak

Zie bijlage uit brief aan de Kamer d.d. 11 februari 2002.

4. Overig commentaar

- o -

Brief 11-2-2002 aan de Kamer

kortingen kunnen worden verstrekt in de vorm van «waivers». Dat houdt in dat niet de volledige ontwikkelingskosten in rekening worden gebracht. In de basisberekening is uitgegaan van een «waiver» van 50%, dat wil zeggen dat ervan uit wordt gegaan dat de helft van de ontwikkelingskosten bij kopen van de plank in rekening wordt gebracht. In een ander scenario zou van een «waiver» van 25% kunnen worden uitgegaan (i.p.v. 50%). Hierdoor ontstaat een gunstiger effect voor SDD-deelname van € 85 miljoen. Overigens heeft de Amerikaanse overheid in een brief erop gewezen dat het huidige beleid is, dat er geen «waivers» zullen worden verstrekt. Ook de verwachting ten aanzien van de aantallen toestellen die worden geproduceerd, is van invloed op de «business case». Als bijvoorbeeld 500 toestellen meer zouden worden geproduceerd (5000 i.p.v. 4500), dan zijn er € 50 miljoen extra baten (vanwege hogere royalties en hogere afdrachten industrie) en valt de «business case» dus € 50 miljoen gunstiger uit voor SDD-deelname.

Als eerste neutrale onzekerheid in de «business case» is de onzekerheid met betrekking tot de dollarkoers te noemen. Uitgegaan wordt van de huidige, actuele dollarkoers op de markt van ca. € 1,15. Aangegeven is wat het effect is van een dollarkoersstijging of -daling van € 0,1 ten opzichte van de gehanteerde koers van € 1,15 op de «business case». Een koersstijging van € 0,1 betekent een ongunstiger effect voor SDD-deelname van € 20 miljoen, een koersdaling een gunstiger effect voor SDD-deelname van € 20 miljoen. De dollarkoerseffecten zoals hiervoor geschetst hebben uitsluitend betrekking op de vergelijking tussen mee-ontwikkelen en kopen van de plank. Indien de dollarkoers over de gehele ontwikkelings- en productiefase hoger uitvalt dan € 1,15 zal dit effect hebben op de prijs van de JSF in euro's. Dit betekent dat de JSF in verhouding tot andere vliegtuigen duurder wordt en, uitgaande van een bepaald budget voor de aanschaf van een nieuw gevechtsvliegtuig, dat er in dat geval minder JSF-toestellen aangeschaft kunnen worden.

Een tweede neutrale onzekerheid betreft de vraag wanneer van Amerikaanse zijde de toestellen precies worden aangeboden. In de basisrekening is uitgegaan van 2012. Als dit een jaar later zou zijn, dan heeft dat een negatief effect op de «business case». Is het een jaar vroeger, dan heeft het een positief effect.

Evaluatie en definitieve vaststelling afdrachtpercentage in 2008

Het voorgaande is een voorlopige berekening gebaseerd op de huidige inzichten ten aanzien van te produceren aantallen, de dollarkoers, en de omzet bij bedrijven in Nederland. Zowel voor de overheid als voor de industrie zijn voorgaande uitgangspunten natuurlijk met allerlei onzekerheden omgeven. Daarom is afgesproken om in 2008 het afdrachtpercentage over de omzet van de industrie definitief vast te stellen. Afspraak is dat dan het financiële tekort voor de overheid in de «business case» volledig wordt gedicht door de betaling van een percentage over de omzet door de betrokken bedrijven. Het definitief vastgestelde afdrachtpercentage zal dan gelden «for better and for worse». In 2008 is immers meer informatie beschikbaar dan nu. Er is dan veel meer zicht op de aantallen te produceren toestellen, en op in Nederland te behalen omzetten. Ook kan op dat moment van de dan relevante inzichten in de dollarkoers worden uitgegaan. De nu vastgestelde uitgangspunten zijn dan het vertrekpunt en beide partijen kunnen dan inzichten aandragen hoe en waarom daarvan afgeweken zou moeten worden. De afspraak van een voor de overheid sluitende «business case» betekent ook dat de eenmalige subsidie van Economische Zaken die nu nodig is om het beeld bij de meest recente dollarkoers (1 \$ = € 1,15) te sluiten, dan deel uitmaakt van de totale kosten, die zullen moeten worden terugverdiend.

Voorts is de afspraak met de industrie gemaakt dat indien Nederland vóór 2008 zou besluiten zijn deelname aan de ontwikkelingsfase te beëindigen, de Staat van de industrie een afdracht blijft ontvangen van 3,5% van de omzetten die nu ook al vaststaan ten bedrage van \$ 2,5 mld.

Uitgaande van een «business case» die sluitend is, en de onzekerheden afwegend tegen de kansen voor de luchtvaartsector, komt het kabinet tot de conclusie dat deelname aan de ontwikkeling van de JSF vanuit financieel perspectief een verantwoorde keuze is.

Niet-kwantificeerbare voor- en nadelen

Als algemeen nadeel van participatie in een ontwikkeling wordt aange-merkt dat een vroegtijdige keuze de mogelijkheden in te spelen op toekomstige politieke en technologische ontwikkelingen beperkt. Hierbij zij aangetekend dat het verschil met kopen van de plank qua besluitvormingsmoment betrekkelijk gering is, namelijk zo'n vijf jaar. De veiligheidssituatie en de technologische ontwikkelingen veranderen in zo korte tijd niet zodanig, dat de blijvende behoefte van bemande jachtvliegtuigen dan niet meer wordt onderkend. Maar om tussentijdse ontwikkelingen zo goed mogelijk te kunnen accommoderen, wordt nu nog geen kwantitatieve behoefte vastgesteld.

Militair-operationele voordelen van mee-ontwikkelen zijn onder meer enige invloed op het ontwerp en een betere voorbereiding op de invoering van het toestel. Meedoen in de ontwerpfase biedt de mogelijkheid tijdig aandacht te vragen voor Europese en Nederlandse regelgeving voor arbeidsomstandigheden, milieu en geluid. Aanpassingen in een latere fase werken kostenverhogend.

Als financieel en militair-operationeel nadeel van participatie is een vroegtijdige beperking van de budgetflexibiliteit genoemd. De keerzijde is dat ook in geval van kopen van de plank nu al voor de komende decennia rekening moet worden gehouden met het beslag van zo'n grote aanschaf op de defensiemiddelen. Een financieel nadeel van kopen van de plank is, dat in dat geval de industrie niet financieel bijdraagt.

Een economisch voordeel is dat deelname vanaf het begin in een technologisch ontwikkelingsprogramma uitzicht biedt op hoogwaardig werk dat bijdraagt aan de versterking van de kennisinfrastructuur. Participatie onderstreept het ingezette beleid met betrekking tot de luchtvaartcluster en biedt kwalitatief interessanter werk dan compensatie. Voorts is sprake van «spin-off» en «spill-over». Het Centraal Planbureau plaatst hierbij kanttekeningen. Het CPB ziet geen strategisch belang in een eigen militaire luchtvaartindustrie en acht het belang van technologie-overdracht klein. Het CPB plaatst vraagtekens bij het succes van het luchtvaartclusterbeleid; participatie zal geen katalysatoreffect hebben op de cluster-vorming. Tenslotte verwacht het CPB dat het werk dat voortvloeit uit participatie ander werk elders in de economie verdringt. In de paragraaf «Inschakeling Nederlandse industrie» is hierop ingegaan.

Nadeel van kopen van de plank is dat compensatie-orders veelal economisch minder interessant zijn en ook naar sectoren buiten de luchtvaartcluster gaan. Voor compensatie hanteren de ministeries van Defensie en van Economische Zaken als uitgangspunt dat dit geen extra kosten met zich mee mag brengen. Alleen in uitzonderingsgevallen kan de overheid besluiten extra kosten voor haar rekening te nemen. In de praktijk doen die gevallen zich wel degelijk voor.



ministerie van Financiën

2003-01753

Inspectie der Rijksfinanciën

Notitie

retour sectie :	Buiten
paraaf sectie :	
datum :	16-9-03
kopie :	ja / nee

HEDEN, Ter informatie

Auteur *9/9*

Notitienummer IRF 2003-01753

Datum 9 september 2003

Rubriek DEFENSIE / JSF

Onderwerp Artikel NRC over JSF

Bijlage(n) Div.

Aan Minister

Via Secretaris-Generaal
Directeur-Generaal van de Rijksbegroting *9/9*

Van de Inspectie der Rijksfinanciën *9/9*

CC CDV

1. In NRC van zaterdag jl. staat een artikel met als titel "Het kunstmatige optimisme rondom de JSF orders" (bijgevoegd). In het artikel wordt gesuggereerd dat de prognoses voor de omzet van het bedrijfsleven door EZ en Defensie naar beneden zouden zijn bijgesteld, waardoor de business case in gevaar komt.
NRC baseert zich hierbij mede op enkele zinsneden in de recente jaarrapportage aan de Kamer. EZ heeft vrijdag gepoogd een en ander recht te zetten in contacten met het NRC.
EZ gaat thans na hoe e.e.a. is gelopen en bereidt tevens antwoorden voor t.b.v. AZ. U wordt hierover nader geïnformeerd.
2. Wat is er aan de hand? NRC stelt dat eerder aan de Kamer is gemeld dat tot en met 2012 een bedrag van € 1,5 mrd aan productieomzet werd verwacht en op grond van een brief van Lockheed Martin (LM) € 0,8 mrd aan omzet uit ontwikkelingsopdrachten (SDD-omzet) werd verwacht tot en met 2012. In totaal zou dus tot en met 2012 € 2,3 mrd aan omzet te verwachten zijn. In de jaarrapportage aan de Kamer (pagina bijgevoegd, passage aangegeeld) wordt de suggestie gewekt dat het NL bedrijfsleven in de periode tot en met 2012 aan ontwikkel- en productieopdrachten slechts € 0,8 mrd binnen kan halen. Op grond daarvan concludeert NRC dat de prognoses neerwaarts zijn bijgesteld met als gevolg dat de business case in gevaar komt.

3.

4.

_____ In de business case zijn
ramingen voor de produktiefase opgenomen, omdat alleen daarover afdrachten door de industrie
moeten worden betaald. Indien de omzetten voor de NL industrie in de SDD-fase tegen zouden vallen,
_____ zou dit negatieve consequenties hebben voor de produktieomzet en
dientengevolge ook voor de business case. In dat geval heeft de Staat wel bedongen dat het
bedrijfsleven het dan ontstane gat in de business case alsnog dicht als dit voor het evaluatiemoment
van 1 juli 2008 bekend is.

- o -

Het kunstmatige optimisme rondom de JSF-orders

Hoe goed gaat het eigenlijk met het JSF-project? Goed, zegt de overheid. Maar dat is de officiële lezing.

Door onze redacteurs
STEVEN DERIX en
JOOST ORANJE

ROTTERDAM, 6 SEPT. Tegenval-lende orders? „Voor ons niet”, zegt Cees de Koning, president van Stork Aerospace – het restant van de oude vliegtuigbouwer Fokker. Vanuit zijn kamer in het Stork-ge-bouw in Papendrecht wijst hij naar de loods die het bedrijf heeft ge-bouwd voor werk aan de Joint Strike Fighter (JSF), de Amerikaanse jager die ook de Nederlandse F-16's moet gaan vervangen. De opdrach-ten komen gestaag binnen, zegt De Koning. Maar tegenvallende or-ders? „Voor ons niet.”

Wat er veel kan worden verdiend aan de JSF, was iedereen vanaf het begin duidelijk. Meer dan 200 mil-jard dollar zal er worden uitgege-ven aan de toekomstige 'F-35'. Vo-rig jaar besloot het kabinet dat ook Nederland meedoet aan de ont-wikkeling. Voor 800 miljoen dol-lar, te betalen tot 2012, is Neder-land een 'level II'-partner in het project. Nederlandse luchtvaart-bedrijven hebben kans om miljar-den aan orders binnen te halen, als de JSF eenmaal wordt gebouwd.

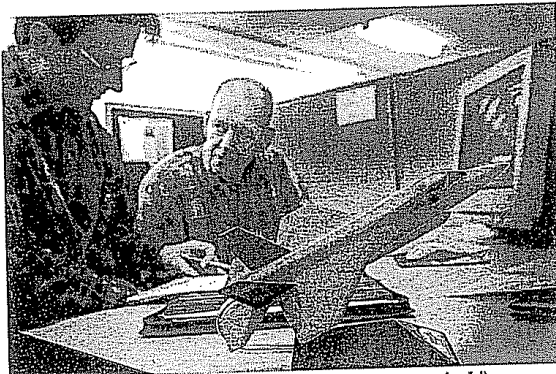
Van die miljardenomzet zal Stork naar verwachting ruim de helft voor rekening nemen: niet voor niets wordt de JSF in de Ne-derlandse luchtvaartwereld ook wel de 'Joint Stork Fighter' ge-noemd. En, zo zegt topman De Ko-

ning, „Het is voor ons heel voorde-lijk dat we geld krijgen zonder dat we hoeven te investeren.”

Hiermee roert De Koning een van de gevoeligheden aan. Natuur-lijk is het voor de industrie prettig dat er opdrachten komen. Maar, zo was vorig jaar ook al de vraag in de parlementaire behandeling van het JSF-besluit: moet dat per se met overheidsgeld? En hoe gaat het eigenlijk met de stroom orders die de VS voorspiegelden?

„Goed”, aldus de ministeries van Defensie en Economische Zaken (EZ), althans: „redelijk goed”. In een brief van 16 juli meldden zij aan de Tweede Kamer dat de op-drachten tot nu toe „geen reden tot ontevredenheid” geven, al is „een stevige inspanning” nodig om de verwachte omzet voor het bedrijfs-leven te halen. Maar dat, vertellen verschillende bronnen op beide ministeries, is wat je noemt een un-derstatement. De orders die tot nu toe zijn binnengehaald, blijven sterk achter bij de prognoses. In-tern, zo melden de bronnen, maakt men zich grote zorgen.

De precieze stand van zaken van het JSF-project is niet zo makkelijk te achterhalen – vooral ook omdat de te behalen 'tussenstanden' voor het bedrijfsleven niet naar buiten zijn gebracht. Toch valt er, met be-hulp van documenten die deze krant met behulp van de Wet open-baarheid van bestuur in handen kreeg, een behoorlijke analyse te maken. Daaruit doemt een heel wat pessimistischer beeld op dan uit de brief van 16 juli. Een inventa-risatie bij de deelnemende bedrij-ven laat zien dat dat 95 miljoen aan



Medewerkers van Stork in Papendrecht (Foto Bas Czerwinski)

opdrachten die twee maanden ge-leden aan de Kamer werd gemeld, inmiddels is opgelopen tot iets meer dan honderd miljoen. Een mooi bedrag, maar de vraag is of dat ook betekent dat het bedrijfsle-ven op koers ligt voor de voorspel-de miljarden euro's omzet. Want vooral dat was voor de politiek een van de belangrijkste redenen om deel te nemen aan het project.

Op het eerste gezicht lijkt het voorbarig om nu al te spreken over tegenvallende orders. Het kabi-netsbesluit om deel te nemen aan de ontwikkeling van de JSF is nog maar een jaar geleden genomen: de zogeheten System Development and De-monstration (SDD)-fase van de JSF duurt nog tot 2012. Toch zijn de komende twee jaar cruciaal en dreigt het Nederlandse bedrijfsle-ven de boot gaan missen. In 2006

begint de zogeheten Low Rate Initial Production (LRIP)-fase, en rollen de eerste JSF's van de band – steeds sneller, tot de Full Rate Production (FRP) begint, in 2012. Bedrijven die daaraan willen meedoen, moeten dus zo snel mogelijk een contract binnenslepen voor de ontwikke-ling van de JSF-onderdelen die ze willen gaan maken: vleugeldelen, deuren, bekabeling of software.

Die vraag is niet alleen rele-vant voor de luchtvaartindustrie. Het belangrijkste uitgangspunt bij het kabinetsbesluit om 800 mil-joen dollar te steken in de ontwik-keeling van de JSF was dat 'mee-doen' niet duurder zou uitpakken dan het kopen van 'kant en klare'-JSF's, ergens vanaf 2010. Dat is mo-gelijk, zo stelde het kabinet, omdat tegenover de investering ook voor-delen staan, zoals kortingen op de

uksprijs. In een ingewikkeld re-sonmodel, 'de zogeheten business case', werd gedefinieerd hoe de in-vestering van 800 miljoen dollar in zijn geheel zou moeten terugvloei-en in de staatskas. Helemaal slui-tend was de business case niet: wil-de de staat quitte kunnen spelen, dan moest de industrie een sub-stantieel deel van de beoogde mil-jardenomzet terugstorten. Alleen zo kan een resterend 'gat' in de bu-siness case worden gedicht.

In het contract werd vorig jaar tot in detail vastgelegd hoeveel de industrie moet gaan terugbetalen – en wanneer. Vanaf 2006, wan-neer de bedrijven geld gaan verdi-nen aan de Low Rate Initial Producti-on (LRIP)-fase, zal de industrie 3,5 procent gaan afdragen over de be-haalde omzet uit de productie van JSF's. Waar dat uiteindelijk toe zou moeten leiden, werd vorig jaar door het ministerie van Financiën vastgelegd in een gedetailleerd be-talingsschema. Daaruit blijkt dat de luchtvaartindustrie aan de pro-ductie van de JSF tot 2025 in totaal 9,5 miljard euro zou moeten ver-dienen om het gat te dichten.

Van dat bedrag moet er al in 2012 1,5 miljard aan productie-omzet zijn gedraaid, zo meldde EZ in an-twoord op Kamervragen. In datzelf-de jaar, 2012, zou er ook nog eens 800 miljoen zijn verdiend aan de ontwikkeling, de SDD-fase. Tenm-inste, dat had de Amerikaanse vliegtuigbouwer Lockheed Martin haars beloofd.

Opvallend is dat de 1,5 miljard euro omzet in de rapportage van afgelopen juli niet meer terug-komt. In brief wordt nu ineens 800 miljoen dollar als streefbedrag ge-noemd in de 'SDD-fase': een omzet die bovendien nog eens gehaald moet worden uit zowel SDD-op-drachten als uit „onderdelen voor de low rate initial production”, (LRIP), de bouw van de eerste 465 toestellen. Het lijkt er dus op dat de prognose intussen door EZ en Defensie naar beneden is bijge-steld. Werd de Kamer eerst gemeld dat er tot 2012 1,5 miljard euro plus 800 miljoen dollar in de SDD-fase zou worden omgezet, nu is dat be-drag teruggebracht tot 800 mil-joen dollar voor beide, elkaar over-lappende, fases. Maar als dat de stand van zaken is, lukt het niet meer om op 9,5 miljard dollar om-

EZ erkent dat de laatste brief ten onrechte de indruk wekt dat 800 miljoen dollar tot 2012 de te beha-len omzet is voor het bedrijfsleven. Volgens ambtenaren, konden om 'economisch-strategische re-de-nen' de ware 'targets' in de SDD-fase niet worden gemeld. Ondertus-sen weet EZ dat de miljardenom-zet alleen maar gehaald kan wor-den als de schema's van Financiën werkelijkheid worden: 1,5 miljard omzet uit de LRIP, plus enkele honderden miljoen uit ontwikke-lingsopdrachten uit de SDD-fase tot 2012. Het worden spannende maanden voor de Nederlandse luchtvaartindustrie, waarbij de hulp van de overheid onontbeer-lijk blijft. Gisteren vloog staatsse-cretaris Van der Knaap (Defensie) naar zijn Amerikaanse ambtsge-noot Wolfowitz. Het belangrijkste gespreksonderwerp: de JSF.

Jaarrapportage JSF aan de Kamer

werkpakketten voor de ontwikkeling van de JSF. Indien nodig worden de bedrijven hierbij ondersteund door de Nederlandse overheid. Deze onderhandelingen hebben tot dusver tot de volgende opdrachten geleid.

Datum	Order	Nederlands Bedrijf	JSF Aannemer
Januari 2002	Flight Movable doors	Stork – Fokker AESP	Lockheed Martin
April 2002	Windtunnel testen	NLR	Lockheed Martin
September 2002	Motion Base simulator	Rexroth Hydraudyne	Lockheed Martin
Oktober 2002	Prognostic Health Management	Perot Systems NL Sun Electric Systems NLR, TNO	Lockheed Martin
Meerdere data	Laser Hole Drilling	NCLR	Pratt & Whitney
Mei 2002	Motor bekabeling	Stork – Fokker Elmo	Hamilton Sundstrand
Februari 2003	Engine Fan Cases	Phillips	Rolls Royce
Februari 2003	Vliegtuig bekabeling	Stork – Fokker Elmo	Lockheed Martin
April 2003	Stage 1+2 blisks	Phillips	General Electric
Maart 2003	Nozzle parts	Stork – Fokker AESP	Pratt & Whitney
Meerdere data	Network Analyser	DapDesign	Verschillende

Deze contracten vertegenwoordigen per 1 juni 2003 een waarde van afgerond \$ 95 miljoen. Eind 2002 was dit \$ 37 miljoen. In verband met het commercieel vertrouwelijke karakter van deze informatie worden de bedragen van de individuele opdrachten niet vermeld. Het project bevindt zich in een fase waarin een groot deel van de opdrachten nog moet worden vergeven. De Amerikaanse hoofdaannemers hebben te kennen gegeven dat op basis van «best value and competitive pricing» naar verwachting in de SDD-fase, die tot en met 2012 duurt, bij de Nederlandse bedrijven opdrachten kunnen worden geplaatst voor een bedrag van \$ 800 miljoen. Het gaat in deze periode om ontwikkelopdrachten en onderdelen voor de «low rate initial production». Op basis van de tot nu toe bereikte resultaten bestaat geen reden tot ontevredenheid. Het behalen van de hierboven geschetste verwachting vergt echter nog een stevige inspanning.

Deze ontwikkelingscontracten maken geen deel uit van de medefinancieringsovereenkomst. Informatie over de voortgang is echter wel relevant, omdat bedrijven die al in de ontwikkelingsfase meedoen, op grond van hun kennis en ervaring met het project een betere uitgangspositie hebben om ook in de preproductie- en de productiefase orders binnen te halen. Het NIVR volgt voor de Staat de voortgang van de inschakeling van de Nederlandse industrie. De informatie over de bij de Nederlandse industrie geplaatste ontwikkelopdrachten is gebaseerd op schriftelijke bevestigingen van de betrokken Nederlandse bedrijven. Het ministerie van Economische Zaken houdt een administratie bij van de geplaatste opdrachten.

Omdat de productiecontracten wél onderwerp zijn van de medefinancieringsovereenkomst, is hierin overeengekomen dat de Staat deskundigen kan aanwijzen om omzetten die hieruit vanaf 2006 voortkomen te laten controleren bij de Nederlandse bedrijven. Naar aanleiding van deze medefinancieringsovereenkomst is in de EZ-administratie een extra-comptabele, geconditioneerde vordering opgenomen van € 372,1 miljoen (prijspeil 2001) op de gefingeerde debiteur «Nederlandse defensieindustrie». Deze vordering berust op de prognoses die voortkomen uit de uitgangspunten bij de «business case» over omzetten in de serie-productie in de periode van 2006–2038 en voor onderhoud en modificatie van 2014–2052. De vordering op Stork van € 4,5 miljoen die direct voortvloeide uit de ondertekening van de medefinancieringsovereenkomst en de MoU tussen de Amerikaanse en de Nederlandse regering is voldaan.



ministerie van Financiën

Inspectie der Rijksfinanciën

Notitie

Auteur

Notitienummer

Datum

Rubriek

Onderwerp

IRF 2003-01815

18 september 2003

DEFENSIE/551

Artikel NRC over JSF

retour sectie :	19/9
paraaf sectie :	Bupez
datum :	18/9
locatie :	nee

HEDEN, Ter informatie

Aan

Minister

Via

Secretaris-Generaal

Directeur-Generaal van de Rijksbegroting

Van

de Inspectie der Rijksfinanciën

In NRC van heden staat een artikel over de JSF naar aanleiding van uitspraken van staatssecretaris Van der Knaap. Stas Def zou tijdens de presentatie van de begroting aan de pers vrijdag jl. hebben gezegd te verwachten dat Defensie minder dan 85 toestellen zal bestellen. In dat geval ontstaat er een gat in de business case dat niet sluitend gemaakt wordt door de industrie. Er is immers afgesproken dat de industrie niet hoeft op te draaien voor beleidsmatige keuzes door de Staat om minder toestellen aan te schaffen. Stas Def heeft een link gelegd tussen het aantal aan te schaffen toestellen en de mate waarin de VS onze industrie orders gunt,

18/9
18/9

18/9

NRC HANDELSBLAD

Aankoopbesluit voor 2007

Defensie wil minder JSF's aankopen

Door een onzer redacteurs

ROTTERDAM, 18 SEPT. Het ministerie van Defensie verwacht dat Nederland minder Joint Strike Fighter (JSF)-gevechtstoestellen zal aanschaffen dan de 85 waarvan tot nu toe wordt uitgegaan.

De woordvoerder van staatssecretaris Van der Knaap bevestigde vanochtend „dat dat voor de hand ligt“. Als er inderdaad minder dan 85 vliegtuigen worden gekocht, krijgt Nederland minder korting op de aankoop per toestel.

Vorig jaar besloot het toenmalige kabinet om voor 858 miljoen euro te participeren in de ontwikkeling van de JSF, de beoogde opvolger van de F-16. Het besluit stoelt op de zogenoemde *businesscase*, een rekenmodel dat onderbouwt dat de overheidsinvestering de schatkist uiteindelijk niets zal kosten. Daarbij is uitgegaan van verschillende aannames, waarvan de aankoop van 85 vliegtuigen er één is.

Mocht Nederland minder JSF's aanschaffen, dan zal de staat een kleiner bedrag aan kortingen op de aankoop per vliegtuig krijgen. In het debat over het JSF-besluit, in april 2002, werd duidelijk dat de *businesscase* 80 miljoen euro negatiever uitvalt als er niet 85 maar 60 toestellen worden aangeschaft.

Defensie wil nog geen definitief aantal aan te kopen JSF's noemen. Wel gaat Van der Knaap er volgens zijn woordvoerder van uit dat het aanschafbesluit deze kabinetsperiode wordt genomen.

Het JSF-project moet voor de staat ook rendabel worden doordat het bedrijfsleven miljardenorders kan tegemoetzien. Een deel van de omzet zal worden teruggestort in de staatskas. Op dit moment loopt de Amerikaanse orderstroom echter achter op het schema. Als de bedrijven in de ontwikkelingsfase niet genoeg orders verwerven, loopt de afdracht van de omzet gevaar.

Van der Knaap stelt vanochtend in *Het Financieele Dagblad* dat het aantal aan te schaffen JSF's „vooral“ afhangt „van de mate waarin de VS onze vliegtuigindustrie orders gunnen. Dat verband leggen we bij Defensie heel beslist.“

Maar volgens zijn woordvoerder is de bewindsman verkeerd geciteerd. Volgens hem gaat de luchtmacht bij de aanschaf van de JSF uit van de operationele behoefte, die niet afhankelijk is van orders voor het bedrijfsleven.

18 september 2003

© Op dit artikel berust auteursrecht



Inspectie der Rijksfinanciën

Notitie

Auteur

Notitienummer

Datum

Rubriek

Onderwerp

IRF 2004-00894 N BuDEZ

3 juni 2004

DEFENSIE JSF

Stand van zaken / business case Joint Strike Fighter

Ter informatie

retour sectie :	7/6
paraaf sectie :	8/1
datum :	
kopie :	ja / rse

Aan

Minister

Via

Secretaris-Generaal
Directeur-Generaal van de Rijksbegroting ady 3/6

Van plw. DoP alw. de Inspectie der Rijksfinanciën

CC

De Staatssecretaris

Hieronder willen wij u kort informeren over twee zaken die spelen rond het JSF-dossier waarover later deze maand een inhoudelijke brief aan de Kamer zal worden gestuurd: het betreft een mogelijke herberekening van de business case en zorgen over de omvang van de te verwerven orders door de NL-industrie. De aan de Kamer te sturen brief zal ook aan de MR worden voorgelegd,

herberekening business case

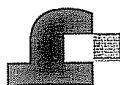
Naar aanleiding van berichtgeving uit de Verenigde Staten over prijsverhogingen in het JSF-programma is de Kamer geïnteresseerd in een herberekening van de NL-business case. Een globale indicatie dat business case per saldo niet verslechtert uit hoofde van recente ontwikkelingen, zoals gegeven in de beantwoording op vragen van het CDA-lid Kortenhorst en SP-lid Van Velzen, vindt de Kamer vooralsnog niet voldoende. Zoals bekend is met de industrie de afspraak gemaakt dat de business case in 2008 opnieuw wordt doorgerekend.

omzetverwachtingen NL-industrie

EZ volgt nauwlettend de inschakeling van de NL-industrie en heeft recent Lockheed Martin verzocht de

omzetverwachting van de NL-industrie te actualiseren.

De staatssecretarissen van EZ en van Defensie zullen daarover op 22 juni met de (General Manager F-35 JSF Program) spreken. Ook over dit punt zal de Kamer eind juni nader worden geïnformeerd.



ministerie van Financiën

2 ✓
B

Inspectie der Rijksfinanciën

retour sectie :	3/12
paraaf sectie :	CH
datum :	29/11
kopie :	ja / nee

HEDEN, ivm
telefonisch overleg
Van Gennip

Notitie

Auteur

ph/29/11

CH

Notitienummer

IRF 2004-02263 N BuDEZ

Datum

29 november 2004

Rubriek

DEFENSIE

Onderwerp

overleg industrie ivm JSF business case

Aan

Minister

Via

Secretaris-Generaal

Directeur-Generaal van de Rijksbegroting

ph/29/11

Van

de Inspectie der Rijksfinanciën

ph/29/11

Aanleiding

Een dezer dagen zal Staatssecretaris Van Gennip u bellen in verband met het te voeren overleg met de industrie over de JSF business case. De door haar voorgestelde datum is 7 december, een dag waarop u niet kunt.

Toelichting

Op 2 november heeft u met de Staatssecretarissen Van Gennip en Van der Knaap afgesproken dat aangaande het JSF-dossier drie zaken achtereenvolgens worden opgepakt:

1. bij Lockheed Martin wordt gesproken over de te verwachten productieopdrachten;
2. resultaten daarvan en ook de ontwikkeling van de dollarkoers en de invloed van beide op het afdrachtpercentage worden voorgelegd aan de industrie;
3. verzending van een brief aan de Kamer.

Met betrekking tot punt 2 heeft mevrouw van Gennip een voorstel voor een datum gedaan (7 december) waarop u in het buitenland bent. Zij zou niet kunnen uitwijken naar een andere datum omdat de Kamer zou zijn toegezegd dat de brief 9 december komt.

Ambtelijk EZ heeft ons te kennen gegeven dat die ruimte er nu niet meer zou zijn en dat Staatssecretaris Van Gennip met u daarover contact zal opnemen.

1/12
9/11



ministerie van Financiën

Woe 26/9, 10.00 uur

✓

Inspectie der Rijksfinanciën

Weekendtas

Notitie

Ter informatie
t.b.v. gesprek met mw
Eijsink, 26-9, 10 uur

Auteurs

Notitienummer IRF 2007-01254 N BuDEZ
Datum 21 september 2007
Rubriek JSF
Onderwerp **gesprek met mevrouw Eijsink over de JSF op 26 september 2007**

Bijlage(n)

Aan

Minister

Via

Secretaris-Generaal
Directeur-Generaal van de Rijksbegroting *adv 21/9*

Van

de Inspectie der Rijksfinanciën *21/9 CNA*
de directeur Financieringen *R 21/9*

CC

Lianne Raap

Aanleiding

Het PvdA-TKlid Angelien Eijsink heeft verzocht met u te spreken over het standpunt van de fractie inzake de JSF. Hieronder geven we u een overzicht van de (inter)departementale werkzaamheden.

Werkzaamheden JSF-dossier

Coalitieakkoord

Het kader waarbinnen de werkzaamheden worden verricht is het CA en de door u gemaakte afspraken in het bewindsliedenoverleg van 4 juli jl. In het CA is verwoord dat nog enige tussenstappen de komende jaren moeten worden gezet voordat een definitief aanschafbesluit aan de orde is. Na de herijking van de business case in 2008 is een jaar later een hernieuwde vergelijking voorzien van de JSF met drie alternatieven, te weten de Eurofighter, de Rafale en de Advanced F-16. Verder is het de bedoeling met twee toestellen mee te doen aan het operationele test- en evaluatieprogramma dat vanaf 2011 in de Verenigde Staten zal worden uitgevoerd. Het kabinet zal dit jaar beslissen over de ondertekening van een overeenkomst over dit programma. Met het oog op tijdige levering in 2011 is de plaatsing van de voorlopige bestelopdracht voor het eerste testtoestel nog dit jaar voorzien; de financiële verplichting bedraagt ca 10 mln. Voor het tweede testtoestel, af te leveren in 2012, is de voorlopige bestelling in 2008 voorzien. Het kabinet zal dan in 2009 een besluit nemen over de definitieve aanschaf van beide testtoestellen. De finale besluitvorming over de vervanging van de F-16 staat gepland voor 2010.

Herijking

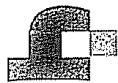
Vorbereiding van de herijking vindt momenteel plaats door de drie meest betrokken departementen, te weten Defensie, EZ en Financiën,

Verder worden de werkgelegenheidseffecten meegenomen en vindt onderzoek naar spin-off / spillover effecten plaats,

Participatie in test en evaluatieprogramma

Nadat het vorige kabinet in november 2006 de PSFD MoU (productie, onderhoud en doorontwikkeling) heeft ondertekend, denkt Defensie nog dit jaar de MoU inzake deelname aan de Test en Evaluatiefase in de MR te brengen. De voorbereiding daarvan heeft meer tijd in beslag genomen omdat deelname aan deze fase door de "level één en twee partners" (naast NL: GB en Italië) voor de VS nieuw is,

-0-



ministerie van Financiën

Inspectie der Rijksfinanciën

Weekendtas ✓

VERZOEK

Notitie

Auteur

Notitienummer

IRF 2007-01294 N BuDEZ

Datum

28 september 2007

Rubriek

JSF

Onderwerp

Uw vraag op notitie 1277 N BuDEZ

Aan

Minister

Via

Secretaris-Generaal
Directeur-Generaal van de Rijksbegroting

Van

de Inspectie der Rijksfinanciën

CC

de directeur Financieringen

Aanleiding

Op de notitie 1277 N BuDEZ ten behoeve van het gesprek met mevrouw Eijssink citeert u de stelling van de PvdA dat met de 18 septemberbrief Defensie de alternatieven voor de JSF heeft ingeperkt tot de Rafale, de Eurofighter en de Advanced F-16. U verwijst naar meer alternatieven en vraagt hoe wij die beoordelen en of ze nu inderdaad buiten beeld zijn.

Beantwoording

Stelling PvdA

Wat de inperking betreft van alternatieven is in de brief van 18 september 2007 niets nieuws opgenomen ten opzichte van eerdere brieven aan de Kamer. In 2002 is besloten dat het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium informatie inventariseert en analyseert met betrekking tot drie productalternatieven, te weten: de Rafale F4, de Eurofighter Tranche 3 en de Advanced F-16. Dit is ook opgenomen in de afgelopen jaarrapportage d.d. 11 april 2007, maar ook in eerdere jaarrapportages ten behoeve van de Tweede Kamer. In de zelfde jaarrapportages is bij de projectdefinitie vermeld dat de Nederlandse F-16 vliegtuigen vanaf 2010 hun operationele, technische en economische levensduur hebben bereikt, waardoor er vanaf de eerste helft van het volgende decennium behoefte aan de vervanging van de F-16 bestaat.

Beoordeling alternatieven

De genoemde alternatieven betreffen al dan niet een combinatie van 1. verlenging van de levensduur van

de F-16, 2. aanschaf van onbemande toestellen en 3. aanschaf van nieuw jachtvliegtuigen zoals JSF en Eurofighter en in wisselende aantallen.

Verlenging levensduur F-16

Onbemande toestellen

Deze optie is door Defensie in oktober 2005 naar buiten gebracht dat Defensie niet in een keer het totaal benodigde aantal nieuwe toestellen zal bestellen, maar dat in batches wil doen. Daarbij worden de ontwikkelingen in de onbemande toestellen ook nauwlettend gevolgd om te bezien of onbemande toestellen een reëel alternatief vormen voor een modern jachtvliegtuig in de komende tijd.

Aanschaf van een nieuw jachtvliegtuig.

Vooraf zij vermeld dat de prijs van de Amerikaanse Rekenkamer ad 91 mln wordt aangehaald, terwijl Defensie uitgaat van 50 mln. Over het verschil zijn in het voorjaar Kamervragen gesteld en is door Defensie toegelicht dat de bedragen niet vergelijkbaar zijn omdat onder andere in de VS-prijs inflatie is meegenomen en reserveonderdelen.